

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**EMOCIJE KAO MOTIVI POLITIČKE PARTICIPACIJE MLADIH U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

Diplomski rad

Matea Mataić

Mentor: Dr. sc. Margareta Jelić, doc.

Zagreb, 2018.

Sadržaj

Uvod	1
Ciljevi istraživanja.....	6
Istraživački problemi	6
Metoda.....	7
<i>Sudionici</i>	7
<i>Postupak</i>	8
Analiza podataka	9
Rezultati.....	9
<i>Oblici političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj</i>	9
<i>Osnovni motivi političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj</i>	12
<i>Emocije kao motivi političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj</i>	17
Rasprava	21
<i>Politička participacija mladih u Republici Hrvatskoj</i>	21
<i>Motivacija političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj</i>	22
<i>Emocionalna motivacija političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj</i>	25
Prednosti i nedostaci istraživanja i smjernice za buduća istraživanja	29
Zaključak	30
Literatura	31
Prilog 1	33
Prilog 2	34
Prilog 3	35

Sažetak

Emocije kao motivi političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi vrstu i stupanj uključenosti mladih u Republici Hrvatskoj u različite oblike institucionalne i izvaninstitucionalne političke participacije kao i osnovne motive u njihovoj podlozi. Polazeći od Maslowljeve *teorije hijerarhija potreba* pretpostavili smo kako se motivacija može objasniti pokušajima zadovoljavanja različitih psiholoških potreba. Također, poseban aspekt istraživanja bio je utvrditi koje emocije služe kao motivi političke participacije pri čemu je poseban naglasak stavljen na osnovne emocije uključene u *teoriju osjetljivosti na potkrepljenja* Jeffreyja Graya. Istraživanje je provedeno metodom fokusnih grupa u sklopu projekta SuProtivA u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku, a u njemu je sudjelovalo 78 sudionika čiji je raspon godina od 18 do 30. Prema očekivanjima, rezultati ukazuju na veći stupanj uključenosti mladih u izvaninstitucionalne (u odnosu na institucionalne) oblike političke participacije, a njihova se participacija može objasniti motivima rasta odnosno težnjom za zadovoljenjem potreba za pripadanjem, (samo)poštovanjem te ponajviše samoaktualizacijom. Kada su u pitanju emocije, one koje su se pokazale najjačim motivatorima političke participacije su ponajprije snažne neugodne emocije, i to ljutnja odnosno bijes na aktualnu situaciju, ali i frustracija, tuga te inat. Međutim, i ugodne emocije entuzijazma, nade i ljubavi motiviraju na političku participaciju. Kao temeljni osjećaj koji potiče povlačenje pokazao se osjećaj bespomoćnosti. Emocija straha, ali i prijezira i gađenja one su koje u određenim slučajevima djeluju kao motivirajuće, a u određenim kao demotivirajuće odrednice uključivanja sudionika u društveno-politički angažman.

Ključne riječi: politička participacija, motivacija, emocije

Summary

Emotions as motives of political participation of the Croatian Youth

The aim of this study was to determine the type and level of involvement of Croatian youth in different forms of institutional and non-institutional political participation, as well as the fundamental motives in their basis. We started with the Maslow's hierarchy of needs theory and assumed that motivation can be explained by attempts to satisfy different psychological needs. Also, the distinct aspect of the study was to determine which emotions serve as motives of political participation, with special emphasis on basic emotions included in Gray's reinforcement sensitivity theory. The study was conducted using focus groups within the SuProtivA project in Zagreb, Split, Rijeka and Osijek. There were 78 participants, age 18 to 30. As expected, the results indicate a larger rate of involvement of the youth in non-institutional (in regards to institutional) forms of political participation while their participation can be explained by growth motives, more accurately by the pursuit of satisfying love and belongingness needs, esteem needs and most of all self-actualization needs. As far as emotions are concerned, those that proved to be the strongest motivators of political participation are preferably strong negative emotions such as anger or rage triggered by the current situation, but also frustration, sadness and spite. However, positive emotions of enthusiasm, love and hope also happen to motivate political participation. The core emotion which encourages withdrawal is the feeling of helplessness. Fear, as well as contempt and disgust can in some cases be motivating, while in others they are demotivating determinant of political and civic engagement of the participants.

Key words: political participation, motivation, emotions

Uvod

Politička participacija pojam je koji se odnosi na sudjelovanje građana u procesima odlučivanja i aktivnostima na svim područjima političkog života. Ona uključuje sve one aktivnosti koje su usmjerene na donošenje i/ili promjenu društvenih i političkih stanja i odluka. Iako postoje mnoge različite kategorizacije koncepta političke participacije, osnovna je podjela na institucionalnu (formalnu) i izvaninstitucionalnu (neformalnu) (Kovačić i Vrbat, 2014). Institucionalna participacija izravno je povezana s aktivnostima koje se tiču institucionalnog i izbornog procesa te koje nastoje imati izravan utjecaj na politički sustav (Hooghe i Marien, 2013). Ona između ostalog uključuje izlazak na izbornu glasovanje, prisutnost pojedinca u jedinicama vlasti poput članstva u političkoj stranci na nacionalnoj ili lokalnoj razini, kontaktiranje političkih službenika te sudjelovanje pojedinaca u predstavničkim i savjetodavnim tijelima iako se ovo posljednje prema najnovijim podjelama svrstava u priinstitucionalnu participaciju (Kovačić, 2014; prema Erceg, 2017). Izvaninstitucionalni oblik političke participacije utjecaj pak ostvaruje preko cilju usmjerenih aktivnosti te aktivnosti koncentriranih oko specifičnih pitanja koje nemaju izravan odnos s funkcioniranjem političkih institucija (Hooghe i Marien, 2013). On uključuje sudjelovanje u političkim i društvenim akcijama, udrugama i pokretima. Specifičnije, koncentriran je na sudjelovanje u prosvjedima, potpisivanje peticija, dijeljenje letaka, građanski neposluš, itd. (Kovačić i Vrbat, 2014). U kontekstu uređenja naše države možemo reći da je takva podjela bliska podjeli na javni sektor te sektor civilnog društva (nevladin sektor). Možemo stoga zaključiti da se politička participacija u širem smislu odnosi na sve oblike društveno-političkog angažmana.

Jasno je da mladi mogu biti kreativna sila i dinamički izvor inovacija te su kroz povijest sudjelovali, doprinijeli i katalizirali mnoge važne promjene u političkim sustavima. Iako prilike za angažman mladih u političkim procesima ovise o mnogim političkim, socioekonomskim i kulturalnim kontekstima, suvremena istraživanja ukazuju da je politička participacija mladih danas značajno niža u usporedbi s participacijom građana srednje i starije dobi (UNDP, 2015). Sve se više javlja potreba za istraživanjem prediktora političke participacije mladih i faktora koji utječu na pojavu apatije mladih vezane uz društveno-politički aspekt života.

Istraživanja političke znanosti jasno pokazuju da razne političke i socijalne varijable utječu na pojavu političke participacije kod građana pa tako i mladih. To su primjerice znanje o političkim procesima, ekonomska situacija, spol, godine, socijalni odnosi, itd. (Solhaug, 2006). Međutim, politička participacija odnosi se na ponašanje, a ono je primarno određeno različitim psihološkim procesima i faktorima (Petz, 2010). Razumijevanje psiholoških temelja ponašanja omogućuje nam drugačije i složenije razumijevanje političkog ponašanja što je ujedno i glavni cilj političke psihologije (Cottam i sur., 2010). Temeljni pojam u psihologiji koji se odnosi na procese koji energiziraju i usmjeravaju ponašanje jest motivacija. Ona je određena različitim psihološkim faktorima poput potreba, kognicija i emocija te budući da se većina rasprava u području političke psihologije usmjerava na spoznaju i politiku (Cottam i sur., 2010), ovaj rad naglasak stavlja na potrebe i emocije kao osnovne motive uključivanja u ponašanja različitih oblika političke participacije. Politička participacija jest zapravo društveno-politički angažman, a motivacijski model angažiranosti (Connell, 1990; prema Reeve 2010) postulira kako pojedinac pokazuje izrazitu angažiranost onda kada uvjeti i okolnosti uključuju mogućnost zadovoljavanja psiholoških potreba (Reeve, 2010). Tri osnovne psihološke potrebe na koje se pritom referira jesu potreba za autonomijom, potreba za kompetencijom i potreba za povezivanjem. Autonomija se odnosi na osjećaj da naše akcije određuju naši vlastiti izbori, a ne neki vanjski ili okolinski događaji, kompetencija uključuje potrebu da budemo učinkoviti u interakciji s okolinom, dok je povezanost zapravo potreba za uspostavljanjem emocionalnih veza s drugim ljudima (Reeve, 2010).

Nešto širi i poznatiji model je *teorija hijerarhije potreba* Abrahama Maslowa (1982). Ona potrebe kategorizira u pet različitih razina – fiziološke potrebe, potreba za sigurnošću, potreba za pripadanjem, potreba za (samo)poštovanjem te potreba za samoaktualizacijom. Fiziološke potrebe uključuju primarne biološke potrebe, čije nezadovoljenje dovodi do smrti organizma, dok je potreba za sigurnošću temeljna psihološka potreba za redom i strukturom. Maslow te potrebe naziva motivima nedostatka te pretpostavlja da tek nakon njihova zadovoljenja dolazi do zadovoljavanja ostalih potreba koje naziva motivima rasta (Fulgosi, 1997). Preostale tri razine obuhvaćaju već spomenute tri psihološke potrebe. Potreba za pripadanjem odražava potrebu za povezivanjem, potreba (samo)poštovanja uključuje potrebu za kompetencijom, ali i za poštovanjem od strane drugih, dok potreba

za samoaktualizacijom, iako obuhvaća autonomiju, mnogo je šira te se odnosi na kompletni razvoj pojedinca na planu svih svojih kapaciteta i potencijala (Fulgosi, 1997). Kako je angažman kao pojava uvjetovan mogućnošću zadovoljenja psiholoških potreba važno je istražiti i njihovu ulogu i važnost po pitanju političke participacije mladih.

Međutim, motivacija je određena i drugim važnim elementom u političkoj psihologiji – emocijama (Cottam i sur., 2010). „Emocije su kratkotrajni osjećajno (subjektivno) - pobuđujuće (fiziološko) - svrhovito (funkcionalno) - izražajni (ekspresivni) fenomeni koji nam pomažu da se prilagodimo prilikama i izazovima s kojima se suočavamo tijekom važnih životnih događaja.“ (Reeve, 2010; str. 302). Emocije između ostaloga funkcioniraju kao jedna vrsta vrlo snažnih motiva. S obzirom na to da se u različitim situacijama i okolnostima javljaju različite emocije nameće se pretpostavka da različite emocije motiviraju i različite vrste ponašanja. Važno je naglasiti kako je osim vrste emocije bitna odrednica ponašanja i njezin intenzitet. Emocije variraju po intenzitetu s obzirom na različita obilježja situacije. Pa tako primjerice na intenzitet emocije, a posljedično i na ponašanje, utječe percipirana stvarnost situacije koja izaziva emociju. Također, intenzitet emocije je jači što je situacija vremenski bliža, a pobuđuju ga i neočekivanost situacije, fizička pobuđenost i protok adrenalina (Cottam i sur., 2010).

Jeffrey Gray (1994, 2000) u sklopu *teorije osjetljivosti na potkrepljenja* navodi postojanje različitih moždanih krugova u koje su usađene osnovne emocije radosti, ljutnje, straha i anksioznosti. Sustav bihevioralne aktivacije ili približavanja (BAS) aktivira se u prisutnosti podražaja koji najavljuju nagradu ili izostanak kazne, a usmjerava i stimulira ponašanje usmjereno prema ciljnom podražaju. Aktivnost BAS-a povezana je s ugodnim emocijama posebice radosti. Sustav borbe ili bijega (FFS) u čijoj su podlozi emocije ljutnje i straha, aktivira se u prisutnosti neuvjetovanih averzivnih podražaja poput boli i buke te stimulira ponašanja borbe ili bijega. Gray još navodi i postojanje sustava bihevioralne inhibicije (BIS) koji u prisutnosti uvjetovanih averzivnih podražaja poput znakova kazne signalizira potencijalnu opasnost ili neugodu te inhibira ponašanje kako bi se putem emocije anksioznosti smanjila vjerojatnost nepoželjnih i bolnih ishoda ponašanja (Križanić, Greblo, Knezović, 2015).

Radost kao dio sustava aktivacije pobuđuje optimizam i nadu te olakšava našu spremnost na uključivanje u društvene aktivnosti, dok tuga motivira upravo suprotna stanja i ponašanja-povlačimo se (Reeve, 2010). Ljutnja pak proizlazi iz spriječenosti,

vjerovanja da situacija nije onakva kakva bi trebala biti. Ona čini ljude osjetljivijima na nepravde koje čine drugi ljudi. Kao dio sustava borbe jača energiju i podiže osjećaj kontrole te time potiče ponašanja prevladavanja neopravdanih ograničenja (Reeve, 2010). Strah je emocija koja proizlazi iz vjerovanja da je situacija s kojom se osoba suočava opasna i da predstavlja prijetnju. To dovodi do percepcije snižene osobne kontrole i vjerovanja da se ne može gotovo ništa učiniti kako bi se uspješno suočili s prijetnjom. Iz toga razloga motivira ponašanja zaštite - bijeg odnosno povlačenje od objekta (Reeve, 2010). Anksioznost se od straha razlikuje po tome što je strah povezan s jasnom prijetnjom, a anksioznost s nesigurnošću glede prijetnje. Strah stoga motivira ponašanje bijega, ali anksioznost dovodi do inhibicije bilo kakvog ponašanja iz razloga jer je osoba zbunjena i ne zna kako reagirati (Cottam i sur., 2010).

U političkoj psihologiji jasno je ustanovljena važnost osnovnih emocija u političkom ponašanju. Emocija koju možemo posebno istaknuti i koja se vrlo često javlja jest ljutnja. Svojom povezanošću s doživljajem nepravde ljutnja je u povijesti energizirala mnoge političke programe i pokrete za ljudska prava (Reeve, 2010). Javlja se kada su ciljevi onemogućeni određenim izvorom prepreke. Ljutnja izaziva želju za ponovnim uspostavljanjem kontrole i uklanjanjem prepreke i kao dio *sustava borbe* često je i izvor napada pa tako i političkog nasilja (Cottam i sur., 2010). Radost se pak kao dio BAS-a javlja kada se pojavi prilika za ostvarenje važnih ciljeva i povezana je s političkim ponašanjem tako da stimulira ponašanja približavanja cilju te ljude čini fleksibilnijima i kreativnijima u rješavanju državnih, političkih problema. Strah, kao dio *sustava bijega* motivira ljude na ponašanja usmjerena prema izbjegavanju prijetnje, a posebno važnu ulogu u političkom životu ima u odnosu grupa visoke i niske moći. Kada su u pitanju interakcije s vanjskom grupom emocije ljutnje koja potiče na borbu ili pak straha koji potiče na bijeg imaju važne reperkusije na odnos između različitih nacija i manjina s kojima se uspostavlja politički odnos (Cottam i sur., 2010). Naposljetku, emocija anksioznosti povezana je s nesigurnošću i zbunjenošću koje su u podlozi izbjegavanja ponašanja te je kao takva ponajviše u vezi s pojavom apatije u političkom i društvenom djelovanju (Cottam i sur., 2010).

U kontekstu specifičnih ponašanja političke participacije istraživanje Webera (2012), ukazalo je na određene efekte emocija na namjeru političke participacije. On je u svom istraživanju inducirao emocije prikazivanjem političkih reklama sudionicima. Sudionici

su nakon gledanja videa upitnikom izrazili svoje emocionalno stanje kako bi eksperimentator sa sigurnošću potvrdio da je željena emocija inducirana. Nakon toga sudionici su ispunjavali upitnik u kojem se različitim pitanjima ispitivala namjera sudjelovanja u političkom životu gdje su varijable bile glasanje, volontiranje i osjećaj građanske dužnosti. Dobiveni rezultati ukazuju na to da je ljutnja mobilizirala i namjeru ponašanja glasanja i volontiranja, dok je tuga inhibirala namjeru ponašanja glasanja, ali isto tako mobilizirala namjeru volontiranja (Weber, 2012).

Valentino i sur. (2011) u svom su istraživanju postavili pak hipoteze da ljutnja i entuzijizam mobiliziraju ponašanja političke participacije, dok će anksioznost biti okidač samo ponašanjima koja ne uključuju visoku „cijenu“. Kako bi isključili mogućnost da participacija uzrokuje odgovarajuće emocionalno stanje, eksperimentatori su također inducirali emocije. Sudionici su zamoljeni da pišu o nečemu što je kod njih izazvalo određenu, zadanu emociju tijekom trenutne političke kampanje. Kao mjeru političke participacije sudionici su ispunjavali upitnik koji je uključivao pitanja poput namjere angažiranja, volontiranja u kampanji, doniranja novaca, razgovaranja s drugima o politici. Rezultati ukazuju na to da je samo ljutnja imala efekt mobiliziranja ponašanja, dok entuzijizam i anksioznost nemaju statistički značajan efekt (Valentino i sur., 2011).

Emocija straha pokazuje različite, nekonzistentne utjecaje. Kao što je spomenuto strah često inicira ponašanje izbjegavanja i povlačenja od prijetnje što može rezultirati i izbjegavanjem sudjelovanja u politici, ali isto tako strah pobuđuje svjesnost te sustavno i dubinsko procesiranje informacija što također može voditi i efikasnijim političkim odlukama (Berenbaum, Fujita, Pfenning, 1995). Marcus i MacKuen 1993. godine objavili su istraživanje koje je posebice isticalo ulogu straha i entuzijazma kako u političkom učenju, tako i uključenosti u politiku. Istraživanje je potvrdilo kako ljudi na političke događaje i osobe reagiraju sa specifičnim emocijama te da one znatno određuju ponašanje tijekom političkih izbora. Entuzijizam se pokazao kao glavna odrednica izbora za koga glasati, dok je strah poticao povećanu potragu za informacijama o kandidatima. Bez emocije straha ljudi su skloni reagirati prema navici pa je tako njegova uloga u procesiranju informaciju i poticanju učenja vrlo velika (Cottam i sur., 2010).

U Hrvatskoj, kao i u svijetu, uz pojavu različitih medija, društvenih mreža, kao i mnogobrojnih udruga, mladi dobivaju priliku za intenzivnijim uključivanjem u politički život. Međutim, istraživanja mladih pokazuju kako u Hrvatskoj pada opća

zainteresiranost za politiku (podaci sugeriraju 54% nezainteresiranih). Svega 34% mladih smatra kako je važno biti aktivan u politici, dok ih samo 32,6% želi sudjelovati u građanskim akcijama i inicijativama (Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017).

Gotovo sva istraživanja povezanosti emocija i političke participacije provedena su u inozemstvu, ponajviše zapadnoj i sjevernoj Europi i Americi gdje se društveno politička situacija značajno razlikuje u odnosu na onu u Republici Hrvatskoj. Dodajući tome i činjenicu kako ta istraživanja nisu usmjerena prvenstveno na populaciju mladih, javlja se potreba za dubljim istraživanjem povezanosti određenih emocija s različitim oblicima političke participacije kao i pojavom apatije kod mladih. Njime bi se dobio dublji uvid u to na koji način određena emocija može djelovati na pojavu političke participacije među mladima u Republici Hrvatskoj.

Ciljevi istraživanja

Cilj ovog istraživanja jest objasniti motive mladih u Republici Hrvatskoj kod (ne)uključivanja u različite institucionalne i izvaninstitucionalne oblike političke participacije. Budući da se rijetko provjerava uloga emocija kao motiva specifičnih ponašanja, poseban aspekt ovog istraživanja jest dobiti uvid u to koje emocije, i na koji način, djeluju kao motivi takvog ponašanja. S obzirom da se radi o preliminarnom kvalitativnom istraživanju, ono je provedeno na selekcioniranom uzorku visokoobrazovanih mladih, većim dijelom iz urbanih sredina koji pokazuju interes za društveno političku tematiku.

Istraživački problemi

1. Ispitati u koje se institucionalne i izvaninstitucionalne oblike političke participacije uključuju mladi u Republici Hrvatskoj.
2. Ispitati temeljne motive mladih u Republici Hrvatskoj u podlozi (ne)uključivanja u različite oblike političke participacije.
3. Ispitati vrstu i ulogu različitih emocija kao motiva mladih u Republici Hrvatskoj za uključivanje u različite oblike političke participacije.

Metoda

Rezultati prezentirani u ovom radu dio su većeg istraživanja provedenog u sklopu projekta SuProtivA (Suradnjom protiv apatije) u organizaciji Svjetskog saveza mladih i partnerskih udruga uz financijsku podršku Agencije za mobilnost i programe Europske unije kroz Erasmus+ program (KA3 - Strukturirani dijalog). Cilj projekta bio je okupiti mlade u najvećim gradovima Republike Hrvatske kako bi ih se kroz jednodnevnu konferenciju i edukaciju osnažilo za aktiviranu suradnju i uključenost u demokratskom životu Republike Hrvatske (SSMH, 2017).

U istraživanju je korištena kvalitativna metodologija. Budući da je istraživački problem našeg rada eksplorativno područje i da nema puno istraživanja koji se bave tom tematikom, kao i to što su emocije konstrukti koje je teže zahvatiti kvantitativnim metodama, smatrali smo kako je upravo kvalitativnom metodom bilo najlakše ispitati ono što nas zanima, i dobiti relevantnije podatke. Istraživanje se odvijalo u 4 najveća grada u Republici Hrvatskoj - Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku. Mladi su kao sudionici sudjelovali u fokusnim grupama - posebnoj tehnici grupnog razgovora koja za cilj ima dublje spoznavanje istraživane pojave (Milas, 2005). Manje grupe sudionika o određenoj su temi razgovarale uz usmjeravanje stručne osobe - moderatora. Sveukupno se odvijalo 8 fokusnih grupa, po 2 u svakom gradu. Cijelo istraživanje podijeljeno je na 4 dijela: obrazovanje, zapošljavanje, demografija i dijela kojim se bavi ovaj rad - politička participacija, a za svaki dio bila su postavljena 3 do 4 otvorena pitanja na koja su mladi odgovarali i dijelili svoja razmišljanja, osjećaje i iskustva.

Pitanja postavljena sudionicima vezana uz dio političke participacije bila su formirana u skladu s istraživačkim pitanjima (vidjeti Prilog 1).

Sudionici

U ovom istraživanju sudjelovalo je 78 sudionika ($N=78$). Spolna struktura, točnije broj sudionika muškog i ženskog spola približno je jednak - 41 sudionika i 37 sudionika (53% žena). Dobni sastav uzorka također dobro reprezentira populaciju mladih u Republici Hrvatskoj. Prosječna dob sudionika je 24 godine, a dobni raspon je 18 - 30.

Budući da su sudionici na konferencije dolazili i iz okolnih gradova i područja, a ne samo 4 navedena grada, možemo reći da smo istraživanjem ravnomjerno zahvatili populaciju mladih iz različitih urbanih dijelova Republike Hrvatske.

Istraživanje je pokušalo zahvatiti i studente kao i one koji nisu više u sustavu obrazovanja odnosno zapošljive osobe pa su u svakom gradu u kojem se odvijalo istraživanje mladi podijeljeni u navedene dvije grupe. Tako je od 78 sudionika, njih 41 student različitih studijskih programa, odnosno 37 pripadnika tzv. *zapošljivih mladih* u koju su bili uključeni oni zaposleni nakon studija, zaposleni nakon srednjoškolskog obrazovanja, ali i nezaposleni. Međutim, važno je napomenuti kako je tu skupinu većinski sačinjavala mladež zaposlenih nakon završenog studijskog obrazovanja – njih čak 29.

Postupak

Istraživanje se provodilo u sklopu konferencije u 4 najveća grada u Republici Hrvatskoj u razmacima od mjesec dana - 26.8.2017., u Splitu, u prostorima studentskog centra, 23.9. u Osijeku, u prostorima Filozofskog fakulteta, 21.10. u Rijeci, u prostoru Kluba mladih Rijeka, te 4.11. u Zagrebu, na Agronomskom fakultetu. Sudionici istraživanja bili su među sudionicima cijele konferencije, a prilikom prijave na konferenciju putem interneta su ispunili prijavni obrazac gdje su se od njih tražili demografski podaci - ime i prezime, godina rođenja, mjesto stanovanja, studij/zanimanje, kontakt (*e-mail*), te OIB (osobni identifikacijski broj). Osim tih osnovnih podataka, tražili smo i pristanak na sudjelovanje u samom istraživačkom dijelu inicijative. Na sam dan konferencije, sudionici su pri dolasku evidentirani na popisu prijavljenih, gdje bi još priložili i vlastoručni potpis. Sudionike smo u svakom gradu slučajnim odabirom rasporedili u dvije grupe od 8-12 sudionika.

Budući da je naše istraživanje dio većeg istraživanja zamišljenog da ispituje potrebe mladih u Republici Hrvatskoj u različitim aspektima života, sudionici su podijeljeni u dvije grupe - studente i one koji nisu više u sustavu obrazovanja jer su uvjeti i situacije s kojima se suočavaju te dvije populacije različiti, te se i određena pitanja u istraživanju razlikuju s obzirom na ciljanu populaciju. Prilikom raspodjele vodilo se računa o tome da, koliko je bilo moguće, bude ujednačen broj osoba muškog i ženskog spola u svakoj grupi.

Fokusne grupe vodili su moderatori - članovi Svjetskog saveza mladih Hrvatska, od kojih je četvero studenata psihologije, jedna studentica socijalnog rada te pravnica. Na početku održavanja svake fokusne grupe, sudionicima je podijeljen informirani pristanak na sudjelovanje gdje su se mogli pobliže upoznati sa svrhom i ciljevima istraživanja, ali i etičnosti samog postupka. Zajamčena im je povjerljivost i anonimnost podataka te razina stresa i neugode koja nije veća od one koju doživljavaju u svakodnevnim situacijama.

Svojim su potpisom sudionici dali pristanak na to da se njihovi podaci koriste u svrhu istraživačkog rada.

Svaka fokusna grupa trajala je 90 minuta, od kojih je svaka sekcija imala određeni raspon vremena. Dio vezan uz političku participaciju trajao je oko 25 minuta, uz mala odstupanja u pojedinim grupama. Mladima je prije prvog pitanja razjašnjen pojam političke participacije.

Analiza podataka

Sve fokusne grupe snimane su diktafonom na mobilnim uređajima. Nakon toga, od materijala s audio snimki napravljeni su transkripti - pismeni zapisi razgovora. Važno je napomenuti kako se prilikom izrade transkripata osobito pazilo na povezivanje sudionika s pripadajućim citatom. Transkripti su zatim kodirani označavanjem svake ključne riječi i rečenice povezane s pojedinim istraživačkim pitanjem. U prvom slučaju, označeni su svi spomenuti oblici političke participacije, u drugom dijelu označeni su svi motivi, a u trećem dijelu sve jasno izražene ili opisane emocije. Zatim su označeni podaci grupirani u osnovne kategorije koje su dale jasniju sliku o osnovnim motivima i osjećajima u podlozi uključivanja u pojedine oblike političke participacije. Da bi dobili odgovor na prvo istraživačko pitanje, svaki spomenuti oblik političke participacije označili smo frekvencijom kako bi uočili stupanj učestalosti uključivanja mladih u pojedini oblik, te kako bi razlučili razlike između onih često i rijetko spominjanih. Osnovne motive i osjećaje u raspravi smo nakon kategoriziranja povezivali s konceptualnim modelima i teorijama kako bi što jasnije analizirali i objasnili njihovu ulogu u procesima motivacije specifičnih ponašanja političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj.

Rezultati

Oblici političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

U prvom dijelu iznosimo rezultate koji donose pregled načina na koji se sudionici uključuju u sudjelovanje u različitim oblicima političke participacije. Budući da smo pojam političke participacije podijelili na institucionalni oblik koji uključuje izravan utjecaj na političke i društvene promjene, te na izvaninstitucionalni oblik koji uključuje sudjelovanje u bilo kakvim političkim i društvenim akcijama koji na neizravan način pokušavaju dovesti do promjene, rezultate također prikazujemo odvojeno za ta dva oblika.

Tablica 1

Prikaz učestalosti pojavljivanja različitih oblika institucionalne političke participacije (N=78)

<i>Institucionalna politička participacija</i>	
Oblik političke participacije	Frekvencija
Glasovanje na izborima	75
Članstvo u stranci	7
Savjet mladih	4
Studentski zbor	4
Kandidatura na lokalnim izborima	2
Kontaktiranje političara	1
Rad na izborima	1
$\Sigma F = 19$	

*kumulativni broj ne znači i broj sudionika s obzirom da su sudionici bili u mogućnosti navesti više od jednog oblika

Tablica 1 prikazuje uključenost sudionika u institucionalne oblike političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj. Iz prikaza se vidi da gotovo svi sudionici, njih čak 75, sudjeluje u osnovnom obliku institucionalne političke participacije - izbornom glasovanju. Radi se o vrlo visokom postotku s obzirom na to da dosadašnja istraživanja na nacionalnoj razini ukazuju na spremnost izlaska na izbore od 68,6% (Ilišin i Spajić - Vrkaš, 2017). Što se tiče sudjelovanja u ostalim oblicima institucionalne političke participacije, nalazi ukazuju na nisku uključenost. Svega 18 sudionika (jedan se pojavljuje u 2 oblika) navodi da sudjeluje u nekom obliku. Od tih 23%, gotovo polovica je uključena u mladež nacionalnih i regionalnih političkih stranaka, a od ostalih oblika pojavljuju se uključenost u rad savjeta mladih, djelovanje u studentskom zboru, kandidatura za funkciju na lokalnoj razini te osobno kontaktiranje političkog predstavnika. Ako izuzmemo glasovanje na izborima, nalazi ukazuju na nisku uključenost mladih u institucionalnom obliku političkog djelovanja.

Tablica 2

Prikaz učestalosti pojavljivanja različitih oblika izvaninstitucionalne političke participacije
(N=78)

<i>Izvaninstitucionalna politička participacija</i>	
Oblik političke participacije	Frekvencija
Članstvo u udruzi	18
Radionice, projekti	14
Sudjelovanje u prosvjedima	8
Volontiranje	6
Potpisivanje peticije	6
Dijeljenje letaka	2
Organizacija društveno – političkih događaja	2
Diskusije u društvu	2
Informiranje o politici	2
Vjerske organizacije	2
Europski parlament mladih Hrvatske	2
Javne rasprave	1
Ankete	1
Plenumi	1
$\Sigma F = 67$	

*kumulativni broj ne znači i broj sudionika s obzirom da su sudionici bili u mogućnosti navesti više od jednog oblika

Tablica 2 prikazuje nam sve spomenute oblike izvaninstitucionalne političke participacije, kao i učestalost njihova pojavljivanja među sudionicima. Izvaninstitucionalna politička participacija obuhvaća organizacije civilnog društva kao i ostale oblike sudjelovanja koji nemaju direktan utjecaj na politički sustav. Rezultati ukazuju na mnogo veće sudjelovanje i uključenost sudionika u izvaninstitucionalne oblike političke participacije uz iznimku glasovanja na izborima. To ponajviše uključuje članstvo u udrugama okupljenih oko različitih socijalnih pitanja (18), kao i djelovanje u humanitarnim, dobrotvornim aspektima volontiranja (6). Mladi navode i sudjelovanje u

različitim radionicama i projektima vezanima uz različita politička i društvena pitanja i probleme (14). Osim toga kao oblik sudjelovanja navode se prosvjedi, potpisivanje peticija, dijeljenje letaka, informiranje u medijima, učestvovanje u studentskim i javnim raspravama, djelovanje u vjerskim organizacijama, razgovaranje u društvu o političkim i socijalnim temama, organizacija društveno-političkih događanja, ispunjavanje različitih anketa te članstvo u Europskom parlamentu mladih Hrvatske. Važno je napomenuti kako ukupna frekvencija učestvovanja ne znači nužno i broj sudionika jer su neki sudionici naveli kako se bave različitim projektima i radionica u sklopu udruga u koje su uključeni. Isto tako, 3 sudionika navela su kako se uključuju u većinu oblika iako nisu eksplicitno naveli koji su oni. S obzirom na taj podatak važno je naglasiti kako bi se vjerojatno dobio još veći stupanj angažmana i jasnija diferencijalna slika institucionalne i izvaninstitucionalne političke participacije da su sudionici trebali u upitniku označiti one oblike u koje se uključuju. Na kraju, 4 sudionika naglasila su kako nisu uključeni ni u kakve oblike političke participacije.

Kada sve sažmemo nalazi ukazuju na to da sudionici u velikoj mjeri redovito izlaze na izbornu glasovanje, ali ne učestvuju u formalnim oblicima političke participacije koji uključuju izravno bavljenje politikom u smislu neposrednog utjecaja na vlast i upravljanje. Kad je u pitanju neformalna politička participacija sudionici se uključuju u znatno većoj mjeri. Većina sudionika uključuje se u barem jedan od navedenih oblika, a samo 4 sudionika izjavljuju da ne sudjeluju niti u jednom obliku. Najizraženiji oblik učestvovanja jesu organizacije i udruge civilnog društva odnosno nevladinog sektora:

Tako da, stranka, nikako, ništa. Samo udruga, zato što ja smatram da mi stvarno radimo nešto, malo se dižemo na noge, jer mladi kod nas, samo rade, spavaju i to je to. (Sudionica 34, 20 godina, Osijek)

Osnovni motivi političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

U drugom dijelu iznosimo pregled osnovnih motivirajućih faktora koji se javljaju u podlozi društvenog i političkog angažmana sudionika. Različite pojedinačne odgovore grupirali smo u najvažnije kategorije motiva koje iznosimo potkrepljujući svaku kategoriju pripadajućim citatima. Tablični prikaz svih motiva može se vidjeti u Prilogu 2.

Zajednički nazivnik gotovo svih pojedinačnih motiva jest *želja za društvenom promjenom*. Nezadovoljstvo trenutnim stanjem u gradu i državi kao i težnja za „*boljim životom*“ ono je što je osnovica motivacije:

Sama ta ideja promjene me motivirala. (Sudionica 23, 22 godine, Osijek)

Po meni nekako motivacija za djelovanje dolazi iz želje da vidim nekakvu promjenu. (Sudionik 67, 20 godina, Zagreb)

Međutim, iako je *društvena promjena* temeljna motivacija, ona svoj poseban vid dobiva kroz različite specifične motive. Najčešći motiv koji se pritom javlja jest *vlastiti doprinos društvu*. Sudionici navode da ih motivira mogućnost da svojim angažmanom doprinesu razvoju i dobrobiti društva, kao i da odgovore na potrebe drugih i svojim znanjem i trudom pomognu onima kojima je pomoć potrebna:

...da bi se mogao razviti taj jedan ljudski potencijal, ujedno ne samo ljudskih potencijala kao individue, nego što možemo svi zajedno kao društvo, što možemo svi zajedno doprinijeti da bi društvo na neki način napredovalo.... To je isto jedan od motiva, što i mi sami možemo sudjelovati, građenju društva...(Sudionik 14, 28 godina, Split)

...i... što me motivira, pa jednostavno, nekako želim svima bolje, prijateljima, kad vidim da se neki muče, i sebi, naravno. Općenito da svima bude bolje. (Sudionik 63, 24 godine, Zagreb)

[Motivira me] *Podizanje kvalitete života svih ljudi koji žive na ovom području, svih stanovnika.* (Sudionik 29, 29 godina, Osijek)

Uz doprinos zajednici i društvu usko je vezana i *osobna korist* koja proizlazi iz promjena koje bi se dogodile društvenim i političkim djelovanjem pojedinaca, jer kao što je vrlo često napomenuto „*ti se ne moraš dirati u politiku, ali politika se dira u tebe*“. Takva osobna korist svoj specifični vid najčešće dobiva putem *ambicioznosti, želje za novim znanjem i napredovanjem*:

Politički jesam aktivan na lokalnoj razini u jednoj opciji za koju smatram da mogu što se tiče svojih interesa napraviti nešto od njih, progurati ih. (Sudionik 13, 29 godina, Split)

Ja bih rekao također što su kolege rekli, dakle, vjera u bolje sutra, ambicioznost. (Sudionik 63, 24 godine, Zagreb)

I stremić, stremić određenoj poziciji, to uopće nije ništa loše, zašto ne bismo stremili na određenu poziciju. (Sudionik 56, 21 godina, Rijeka)

Sljedeća kategorija motiva koja se vrlo često pojavljuje u navodima sudionika je *doživljaj autonomije i osobne kontrole* po pitanju odlučivanja i pridonosa društvenim promjenama. Sudionici žele sami biti ti koji će preuzeti odgovornost za ono što potencijalno utječe na njihov vlastiti kao i život i dobrobit drugih osoba. Pri tome, izražavaju da žele biti i ti koji će sami odabirati način na koji to mogu činiti. Također, motivacija za osobnom kontrolom često proizlazi iz doživljaja *samodjelotvornosti* odnosno vjerovanja kako imaju moć donošenja određenih promjena:

...svidja mi se ta angažiranost, što postoji mogućnost da sam možeš promijeniti neke stvari koje ti se ne sviđaju. (Sudionica 36, 25 godina, Osijek)

Nije politička aktivnost glasovati u 4 godine. Ti si taj koji treba kontrolirati jel on laže jel on ispunio ono što rekao, biti dovoljno snažan da izađeš na ulice: „Daj ajde idem sad protestirati“. (Sudionica 22, 22 godine, Osijek)

Zato što mislim da imamo tu moć, zato što mislim da imamo tu sposobnost da napravimo promjene u društvu. Zvuči klišeizirano da budućnost ostaje na nama, ali zaista budućnost ostaje na nama. (Sudionik 56, 21 godina, Rijeka)

U odgovorima sudionika često se nalazi i *motiv za uspjehom i postignućem*. Sudionici naglašavaju doživljaj uspjeha pri sudjelovanju u određenoj aktivnosti koja pridonosi društvenoj promjeni kao jedan od ključnih faktora započinjanja, ali posebno održavanja motivacije za društvenim i političkim angažmanom:

Samo sam tija reći da mi je super motivacija kad vidiš da nešto uspije, kad si mislija da je to nemoguće. Mislim da je to za svakog hrana za dalje. (Sudionik 18, 27 godina, Split)

Mislim vidim neko negativno stanje i želim ga promijeniti i onda mi je baš bitna ta neka želja za promjenom i posljedično tome osjećaj nekakvog postignuća, osobnog uspjeha. (Sudionik 67, 20 godina, Zagreb).

Određeni sudionici kao jedan od važnih motiva za sudjelovanjem u društvenom i političkom životu prepoznaju *želju za druženjem, zajedništvom i upoznavanjem novih ljudi*:

...upoznaš ljude i vidiš da nisi sam u tome. (Sudionik 20, 27 godina, Split)

...a u biti i ekipa, ljudi, pojedinci koji su u toj stranci, koji vode, atmosfera, jednom rječju atmosfera...(Sudionik 70, 27 godina, Zagreb)

...družimo se, nisam na mobitelu, i onda kad pričamo, prođu sati, za druženje, najviše. Barem nisam u kući, nisam na mobitelu, ne zjapim. (Sudionica 34, 20 godina, Osijek)

Naposljetku sudionici važan motiv vide i u potrebi za *osobnim rastom i razvojem osobnosti*, kao i iskorištavanjem vlastitih potencijala te izražavanjem najvažnijih moralnih vrijednosti:

Napredak. Napredak na duhovnom i emocionalnom planu. Bolje se osjećam kad znam da sam promjena koju želim vidjeti u svijetu. (Sudionik 54, 20 godina, Rijeka)

Meni je politika sveta djelatnost, kakvi god ljudi tamo bili. Meni ne mogu zaprljati tu djelatnost da se pojedinac žrtvuje to bi trebalo biti... za zajednicu. I ta žrtva...To tražim od svakog građanina u toj zajednici. (Sudionik 41, 26 godina, Rijeka)

Stvarno mislim da trebamo iskoristiti sve naše potencijale i da se može nešto napraviti. (Sudionik 63, 24 godine, Zagreb)

Većina sudionika sudjeluje u nekom obliku političkog i društvenog angažmana, međutim ipak navode određene demotivirajuće faktore koji se prvenstveno odnose na demotiviranost za sudjelovanje u institucionalnom dijelu političke participacije. Isto tako, iznose i svoja razmišljanja glede toga što je ono što demotivira građane kod uključivanja u različite oblike političke participacije.

Temeljni razlog neuključivanja većine mladih u političke i društvene procese sudionici vide u *nezainteresiranosti*:

I što god da radiš, koje god akcije poduzimaš ili želiš promijeniti oni su jednostavno nezainteresirani. I na ništa se ne žele odazvati. (Sudionica 47, 30 godina, Rijeka)

Mi mladi imamo svoju udrugu, jako puno udruga, u koje se može svatko uključiti, a što se tiče politike, ima i toga, ali to me ne zanima, pa... (Sudionica 28, 25 godina, Osijek)

Faktor koji se također vrlo često javlja jest *neznanje, neinformiranost i nerazumijevanje* kako samih političkih pojmova i procesa, tako i svih načina na koji bi se mladi mogli uključiti u politički i društveni život u Republici Hrvatskoj:

...ali do završetka srednje škole, meni je sve to bila neka znanstvena fantastika. Tko će sad u politiku to je ono, to mi je stvarno bilo nešto nepojmljivo, koja je opće bila spona između, ja mislim da je većini mladih nejasna spona između nas ka građana i njih gori šta side. Ne znaš, ne znaš... (Sudionik 1, 21 godina, Split)

Veliki faktor koji sprječava sudionike, ali po njihovu mišljenju i ostale mlade u Republici Hrvatskoj da se uključe u institucionalne oblike, odnosno politički sustav i sustav državne uprave je *negativna percepcija politike*. Većim dijelom političari su putem medija obilježeni skandalima, korupcijom, nepoštenim radnjama što utječe na percepciju politike kao nečasnog posla i time smanjuje vjerojatnost javljanja želje kod mladih da se njome bave:

I onda ljudi zbog toga lošega što se događa smatraju politiku nečim nečasnim npr. ono vidi ga, bavi se politikom, zna se, to je lopov... (Sudionik 2, 18 godina, Split)

...a trenutno je slika stranaka negativna, možda zato što jesu negativne, ili ono što mi doživljavamo kao stranke su mito i korupcija i slično. Pokušavam naći ono što bi mene ispunilo, bilo na lokalnoj, bilo na već nekoj razini, a da nije neka negativna strana, ono što ja sad trenutno vidim – mito i korupcija. (Sudionica 28, 25 godina, Osijek)

Negativna iskustva za osobnu dobrobit i iskustva nepravde, koja su sudionici već sami doživjeli, ali i svjedočili iskustvima koja su se dogodila drugima prilikom političkog angažmana, također potiču određenu demotiviranost za uključivanjem u te aspekte života. Dodatno, *iskustva koja ne dovode do promjene* snažno utječu na motivaciju obrnutim

smjerom te smanjuju vjerojatnost da će se mladi uključiti u određeni oblik političke participacije:

A što se tiče politike ja se u to ne bi ni petljala niti miješala upravo zbog toga što vidim da mnogi ljudi koji su npr. učlanjeni u politiku i koji su aktivni u politici ne završavaju baš dobro. (Sudionica 72, 27 godina, Zagreb)

Zato što se u stvarnosti ništa ne minja, ne vide promjenu. (Sudionik 1, 21 godina, Split)

Konačno, sudionici kao demotivirajuću odrednicu uključivanja u institucionalne oblike političke participacije vide i u sustavu koji im onemogućava da sami, autonomno odlučuju na koji će se način zalagati za određene društvene promjene:

...ne da smo apolitični nego jednostavno odbijamo popustiti da politika upravlja onime što sam statut udruge govori da bi mi trebali raditi. (Sudionik 25, 25 godina, Osijek)

Emocije kao motivi političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

U trećem dijelu rezultata iznosimo pregled emocija koje se pojavljuju kao motivirajući ali i demotivirajući faktori u podlozi društvenog i političkog angažmana sudionika. Tablični prikaz emocija koje se javljaju kao motivi može se vidjeti u Prilogu 3.

Važno je napomenuti kako je najčešći motiv kojeg sudionici navode *vjera u promjene*. Iako je vjera prvenstveno kognitivni konstrukt povezan s već spomenutom komponentom samodjelotvornosti, svakako sadrži i vrlo snažnu emocionalnu komponentu, a i sami sudionici navode ju kao osjećaj koji ih motivira. Sudionici posebno naglašavaju vjerovanje da svojim angažmanom mogu pridonijeti promjenama i razvoju zajednice i društva:

I mislim da svi koji se bave nekom vrstom aktivizma ili volontiramo, vjerujemo da ćemo nešto promijeniti. I tako ćemo jednog dana, za tisuću godina promijeniti cjelokupno društvo. (Sudionik 24, 18 godina, Osijek)

[Mene motivira] neka slijepa vjera da će biti nekog efekta od toga. (Sudionica 66, 18 godina, Zagreb)

Sudionici navode emocije ugodnog i neugodnog spektra kao motive za sudjelovanje u političkom i društvenom životu. Osnovne ugodne emocije koje se pokazuju motivirajućima u pogledu političke participacije jesu *radost i entuzijazam*. Zanesenost određenom idejom, kao i privlačnost cilja pobuđuju određeni ushit koji djeluje kao poticaj za uključivanjem u ona ponašanja koja će dovesti do ostvarenja tog cilja odnosno postizanja određene promjene:

Tu je i neki entuzijazam, zato što sam vidjela pozitivne primjere, vidjela sam da se može i dokle god ima tog traga entuzijazma, ići ću dokle mogu. I to je to. (Sudionica 76, 28 godina, Zagreb)

Ja sam još uvijek onako vedar po pitanju toga [društveno političkog angažmana]. (Sudionik 27, 20 godina, Osijek)

Osim osnovnih emocija, sudionici navode i ostale emocije ugodnog afekta, a to su najčešće *nada, ljubav i zahvalnost*:

Nada u bolje sutra. Želja za promjenom, kroz tu nadu, ipak nas naganja da napravimo korak više. (Sudionik 50, 29 godina, Rijeka)

Pa mene neka ljubav prema čovjeku. Ali, doslovno... Onako romantičarski zvuči, ali čovjekoljublje. Pa da, želim da i drugom bude dobro. Evo, stvarno bih volio da svakom pojedincu bude dobro. (Sudionik 41, 26 godina, Rijeka)

Kada su u pitanju neugodne emocije koje potiču na uključivanje temeljna osnovica je *nezadovoljstvo* trenutnim stanjem iako se ono javlja i kao emocija koja u određenim slučajevima djeluje i kao demotivirajući faktor. U svom motivirajućem obliku javlja se ponajviše kao *frustracija i ljutnja*. Frustracija trenutnim stanjem, nemogućnost ostvarenja vlastitih želja, ljutnja na trenutnu vlast i ljutnja radi nepravde ono je što potiče mlade da se uključe u ponašanja koja bi dovela do promjene i ispravljanje nepravdi i prepreka koje se pojavljuju pri ostvarenju dobrobiti. U svom afektivno snažnijem obliku, u odgovorima sudionika pojavljuje se i kao *bijes, gnjev i srdžba*:

Mogu reć' da neke stvari radim iz ljutnje, ali ne ono iz ljutnje, nego iz srdžbe. E sad ću ti ja pokazat da to ne ide tako, da to mene ne obuhvaća. (Sudionik 14, 28 godina, Split)

A frustracija. Netolerancija nepravde, kako bi reka, ljudi ne mogu gledati šta se događa i ono... onda ono se pokušavaju uključiti maksimalno kol'ko mogu da se nešto promijeni. (Sudionik 1, 21 godina, Split)

Bijes zbog nepravde koja se treba ispraviti. (Sudionica 48, 25 godina, Rijeka)

Kao često spominjanja neugodna emocija pojavljuje se *prkos*, a sudionici ju još navode i kao *inat* i *revolt*. Iako je povezana s ljutnjom, specifičnija je jer se javlja uz direktno suprotstavljanje nekome ili nečemu:

Mene inat. Zašto se ne bi promijenilo nešto i zašto bi netko sjedio na nekom mjestu i imao plaću i bilo ga briga. Zašto ne bi imao nekoga tko će mu se suprotstaviti, ovoga...(Sudionica 52, 29 godina, Rijeka)

U principu se slažem s kolegom, isto možda neki osjećaj zauzimanja za sebe, na neki način nekog prkosa. (Sudionica 68, 24 godine, Zagreb)

Sudionici također vrlo često navode „*osjećaje dužnosti i odgovornosti*“. U moralnom smislu, sudjelovanje u politici i društvu, posebno u izbornom glasanju, smatraju svojom obavezom:

Motivira me na neki način osjećaj odgovornosti. Na neki način svi budemo ugušeni tim tko je ne znam vladajući, tko traži svoj osobni interes, onda će oni dobit još prostora da traže svoj osobni interes...(Sudionica 36, 25 godina, Osijek)

Ja sam punoljetan građanin Republike Hrvatske i jedna od mojih dužnosti koju osjećam prema ovoj zemlji gdje pripadam je da izađem na izbore jedanput u 4 godine na biralište. (Sudionik 6, 25 godina, Split)

Vrlo se često u odgovorima navode osjećaji odnosno emocije koje prate „ispunjenje“ motiva navedenih u drugom dijelu rezultata. Kao takvi oni nisu prvenstveno pokretači već služe kao „hrana“ za održavanje motivacije. Neki od njih jesu *osjećaj postignuća, ispunjenja, korisnosti te osjećaj zajedništva i pripadništva*:

Najbitniji je osjećaj da kad dođeš doma na kraju dana, da si učinio nešto što je dobro za tebe i za zajednicu u kojoj živiš. (Sudionik 13, 29 godina, Split)

S druge strane, samim tim uključivanjem u neke projekte u kojima ima više pojedinaca, dolazi taj neki super osjećaj uključenosti i bivanja dijelom nekog pozitivnog pokreta. (Sudionik 67, 20 godina, Zagreb)

Pojedine emocije pokazuju nekonzistentne obrasce motiviranja. Primjerice, emocije nezadovoljstva, straha, prijezira i gađenja navedene su i među emocijama koje potiču na uključenost, ali također i kao emocije koje demotiviraju sudionike na uključivanje, posebice u formalni aspekt političke participacije. Strah od mogućih posljedica uključivanja po pitanju osobne dobrobiti demotivira sudionike, dok strah od mogućih posljedica trenutnog stanja za dobrobit potiče želju za promjenom. Također, sudionici navode i motiv izazova koji im pobuđuje strah koji ih motivira:

Ali jednostavno se bojiš da ćeš biti pojeden u toj masi nepravde i zla i laži. I bojiš se uključiti u nešto takvo, bojiš se napraviti nešto reformativno jer ćeš biti poklopljen. (Sudionica 32, 27 godina, Osijek)

Strah je jedan od glavnih motivatora. Dobra stvar je što se može „presing“ napraviti. Ako se što veći „presing“ napravi, više ćemo raditi i više ćemo se aktivirati. (Sudionik, 65, 21 godina, Zagreb)

Također, strah kod izazova, znači izazov izaziva strah, kako ćemo nešto napraviti, imamo tu dozu adrenalina. (Sudionik 62, 24 godine, Zagreb)

Također, emocije gađenja i prijezira usmjerene prema trenutnoj situaciji i ljudima na vlasti, kod nekih se javljaju kao motivirajuće dok kod drugih kao demotivirajuće emocije:

Ne mogu gledat ove, kad vidim ko se sve bavi politikom, ne mogu ga gledat... (Sudionik 1, 21 godina, Split). Diže mi se kosa na glavi. (Sudionica 5, 22 godine, Split) [*odgovor na pitanje koji vas osjećaji potiču na sudjelovanje]

...jer ti vidiš non stop ista lica, iste face, iste stvari doživljavaš, iste stvari čuješ i jednostavno ti se zgadi i politika i ti ljudi i izbori... (Sudionik 70, 27 godina, Zagreb)

Kao specifična emocija koja se javlja u slučajevima demotiviranosti, posebno onih par sudionika koji izjavljuju kako ne sudjeluju ni u kojem aspektu i obliku političke participacije jesu *bespomoćnost i besmisao*, a sudionici vjeruju kako ljude demotivira i *osjećaj nepovjerenja*. Sudionici su doživljavajući negativna iskustva stvorili vjerovanje,

a i osjećaje kako ništa što bi oni mogli učiniti ne bi bilo dovoljno kako bi se situacija promijenila:

Da, jednostavno osjećam da ne mogu ništa promijeniti jer kad god bih se borila da nešto promijenim, da ispravim nepravdu, poljubila bih vrata. (Sudionica 72, 27 godina, Zagreb)

Totalno su izgubili povjerenje u sustav. (Sudionik 46, 29, Rijeka)... A većina mladih ne želi se angažirati jer misle, moj glas se neće čuti. (Sudionica 64, 25 godina, Zagreb)

...i sad za uključivanje - mislim da u samom startu nema pretjeranog smisla. (Sudionik 39, 25 godina Osijek)

Specifičan nalaz je da se emocija *tuge*, koja je po svojoj afektivnoj komponenti najbliža upravo osjećaju bespomoćnosti, par puta javlja kao motivirajuća emocija. Sudionici navode kako ih sadašnja situacija žalosti i potiče da se uključe kako bi nešto pokušali promijeniti:

Zapravo ne ljutnja, nego više tuga. Više tuga [ovim sadašnjim stanjem], da. (Sudionica 45, 26, Rijeka)

Zaključno možemo sažeti kako emocije koje se javljaju kao motivirajuće jesu entuzijizam, ljubav i nada, osjećaj postignuća i zajedništva sa strane ugodnog spektra te emocije povezane s ljutnjom i frustracijom, inat i tuga s neugodnog spektra. Emocije straha, prijezira i gađenja javljaju se i kao motivirajući, ali i demotivirajući faktori, dok se osjećaji bespomoćnosti i nepovjerenja javljaju kao važne odrednice demotiviranosti.

Rasprava

Politička participacija mladih u Republici Hrvatskoj

Nalazi prvog istraživačkog pitanja ukazuju nam na različit stupanj društvenog i političkog angažmana mladih s obzirom na pojedini oblik političke participacije. Kada se osvrnemo na formalnu političku participaciju, možemo zaključiti kako sudionici u vrlo visokom stupnju izlaze na izbore kako bi iskoristili svoje glasačko pravo, ali nalazimo nizak stupanj uključivanja u ostale oblike izravnog i parlamentarnog utjecaja na vlast. Sudionici se u mnogo većoj mjeri uključuju u različite oblike izvaninstitucionalnog tj.

neparlamentarnog utjecaja na vlast, što se ponajviše odnosi na društveni angažman poput članstva u različitim udrugama, volontiranja, itd. U kontekstu naše države i podneblja možemo zaključiti kako sudionici pokazuju interes za politiku i društvo i uključuju se u građanski odnosno sektor civilnog društva, no izražavaju sumnjičavost i smanjen interes prema javnom sektoru i sektoru političke i državne uprave. Takvi nalazi u skladu su s dosadašnjim istraživanjima u Republici Hrvatskoj. Primjerice, istraživanje Ilišin (2003) ukazuje kako je kod mladih u Hrvatskoj slabo izražen tradicionalni vid političke participacije poput članstva u strankama i političkim institucijama, dok je socijalni aktivizam u koji su uključene različite interesne udruge znatno izraženiji. Također, novije istraživanje Tarabića (2015) nudi vrlo sličnu sliku gdje se čak 95% mladih izjašnjava kako izlazi na glasanje, a među mladima vrlo je zastupljen i društveni angažman u vidu volontiranja i rada u udrugama, aktivnosti putem društvenih mreža, potpisivanja peticija, itd. Na samom dnu prema učestalosti uključivanja nalaze se tradicionalniji, odnosno formalni, oblici političke participacije poput rada i članstva u političkoj stranci, kontaktiranje političkih zastupnika, rada u savjetodavnim tijelima, itd.

Možemo zaključiti kako postojeće vjerovanje o stanju apatije kod mladih proizlazi iz njihova niskog uključivanja u formalne oblike političke participacije, odnosno parlamentarne procese odlučivanja i utjecaja na vlast. Međutim, naši nalazi kao i nalazi ostalih nedavno provedenih istraživanja ne ukazuju na apatiju mladih, već na preusmjeravanje njihova interesa i uključivanje u nove, modernije oblike sudjelovanja kao i one usmjerene na utjecaj na politiku kroz socijalni i društveni aspekt angažmana.

Motivacija političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

Istraživačko pitanje o osnovnim motivima mladih za i protiv političke participacije daje nam širi kontekst prema mogućim uzrocima takvih razlika. Podaci istraživanja jasno ukazuju na pojavljivanje različitih kategorija motiva odnosno različitih potreba koje pojedinci nastoje zadovoljiti putem društvenog i političkog angažmana. Kada je u pitanju teorija o hijerarhiji motiva Abrahama Maslowa (1982) podaci ukazuju na zastupljenost tri posljednje razine motiva – potrebe za pripadanjem, za (samo)poštovanjem te za samoaktualizacijom. Potreba za pripadanjem i ljubavlju očituje se navodima sudionika gdje izražavaju svoju želju za druženjem, zajedništvom i upoznavanjem novih ljudi. Prema Maslowu (1982) osoba traži odnose s drugim ljudima na temelju odanosti, privrženosti i ljubavi i traži ih kroz grupu kojoj pripada i u koju se uključuje (Fulgosi,

1997.) Usmjerenost na zadovoljenje te potrebe objašnjava zašto cilj pojedinca postaje pripadanje određenoj grupi, organizacije, a u našem kontekstu različite interesne udruge i stranke. Također, potrebe samopoštovanja koje Maslow navodi kao četvrtu razinu motiva u odgovorima se pojavljuju kao ambicioznost, želja za postignućem, osobnim uspjehom, i osjećajem vlastite vrijednosti kroz doživljaj vlastite sposobnosti. Maslow izražava takvu potrebu kroz dvije skupine motiva. Prva koja naglašava potrebu pojedinca da se osjeća sposobnim nositi se sa životnim zadacima i teškoćama i drugu koja je usmjerena na potrebu pojedinca da bude poštovan i priznat od strane drugih osoba i okoline (Fulgosi, 1997). U kontekstu naše teme motiv za (samo)poštovanjem kod sudionika očituje se željom da upravo vlastitim trudom kroz društveno-politički angažman oni budu ti koji će uspjeti u pridonošenju određene društvene promjene što rezultira osjećajem postignuća, ali i navodima kako očekuju priznanje od onih kojima svojim trudom pridonose. No, iako ove dvije razine motiva objašnjavaju dobar dio odgovora sudionika, najveći broj motiva kao i one motive koji se najčešće javljaju prvenstveno možemo objasniti petom razinom potreba - potrebama za samoaktualizacijom. U svojoj teoriji, Maslow takve potrebe određuje kao težnju za ostvarivanjem svih svojih mogućnosti, talenata i potencijala te potragu za autonomijom kroz proces razvoja vlastite ličnosti prema vrhuncu (Fulgosi, 1997). Rezultati istraživanja ukazuju nam na postojanje potrebe za osobnim rastom i razvojem vlastite ličnosti putem bavljenja društveno - političkim problemima i pitanjima kao i potrebe za autonomijom i osobnom kontrolom u procesima odlučivanja i pridonošenja društvenim promjenama. Sudionici žele svojim potencijalima i mogućnostima biti ti koji će ostvariti određene promjene, a ne pasivno iščekivati da se one dogode. Važno je naglasiti kako Maslow kao jedno od obilježja samoaktualiziranih osoba navodi upravo posjedovanje „slobode odlučivanja“ odnosno percepcije sebe kao odgovornog za vlastitu sudbinu. Osim toga, karakteristika samoaktualiziranih osoba prema teoriji hijerarhija potreba je i *izvorna želja za pomaganjem ljudskom rodu* što se odnosi na empatiju i razumijevanje prema ljudskome i potrebu da se pomogne drugima, a upravo to se u našem istraživanju pokazalo kao najčešći motiv kroz navode sudionika kako svojim uključenjem žele doprinijeti i pomoći razvoju zajednice i društva. Sagledavajući rezultate u cjelini vidimo da se u odgovorima sudionika pojavljuju kategorije motiva na posljednje tri razine, dok prve dvije - fiziološke i potrebe za sigurnošću - izostaju. Maslow je upravo posljednje tri razine

nazvao motivima rasta, dok se prve dvije odnose na motive nedostatka. Motivi nedostatka vrlo su utjecajni i traže što je moguće brže zadovoljenje, stoga se, prema Maslowu, pojedinac ne može usmjeriti na motive rasta dok oni nisu zadovoljeni. U našem se istraživanju pojavljuju samo motivi rasta što možemo objasniti prirodom ponašanja političke participacije, koja se ne odnose na brzo i neposredno pokušavanje zadovoljavanja fizioloških i potreba za sigurnošću. Također, posljednja razina javlja se češće nego treća i četvrta što možemo objasniti i time da se političko djelovanje ponajprije i odnosi na uređenje što razvijenijeg i prema vrhuncu usmjerenog društva i zajednice. Međutim, dominantno pojavljivanje pete razine možemo objasniti i karakteristikama uzorka. Naši sudionici primarno su visokoobrazovani pojedinci, pa možemo pretpostaviti ne samo da imaju zadovoljene potrebe nedostatka, već da i kroz svoj studij i posao imaju zadovoljene i potrebe za pripadnošću, ali i potrebe za postignućem i (samo)poštovanjem. To im omogućuje da se putem različitih oblika političke participacije usmjere na onu posljednju razinu - razinu samoaktualizacije. Stoga, možemo zaključiti kako su rezultati istraživanja u skladu s postavkama hijerarhije motiva Abrahama Maslowa. Nalazi koje smo dobili u skladu su i s psihološkim potrebama koje osiguravaju motivaciju koja podržava inicijativu i učenje (Deci i Ryan, 1985; prema Reeve, 2010). Pa tako možemo prepoznati podatke koji odražavaju tri psihološke potrebe - potrebu za autonomijom, potrebu za kompetencijom i potrebu za povezanošću. Kada je u pitanju potreba za autonomijom njezino glavno obilježje je to da pojedinac želi biti taj koji odlučuje što, kako i kada će činiti, te želi imati izbor i fleksibilnost prilikom donošenja odluka. Autonomijom smatramo osjećaj da naše akcije određuju naši vlastiti izbori, a ne neki vanjski ili okolinski događaji (Reeve, 2010). Vrlo često se u odgovorima sudionika pojavljivao stav kako je *politika ta koja se dira u tebe*, te smo upravo mi oni koji ju zato trebaju krojiti, a ne dopustiti da ona bude ta koja „upravlja“ našim životom. Također, sudionici izražavaju želju za razvojem svojih vještina, napredovanjem kao i doživljavanjem uspjeha po pitanju ostvarivanja društvenih promjena što nam ukazuje na ponašanje koje proizlazi iz potrebe za kompetencijom. Za mnoge sudionike donošenje promjene predstavlja izazov te ih motivira na uključivanje u ponašanje koje će tome pridonijeti, što odgovara postavkama kompetencije kao potrebe koja motivira pojedinca za traženjem onih izazova koji će primjereno odgovarati njegovim vještinama te tako omogućiti pojedincu učinkovitu interakciju s okolinom (Reeve, 2010). Konačno, potreba

za povezanošću, koja označava potrebu za uspostavljanjem bliskih i privrženih odnosa do izražaja dolazi kroz navode sudionika da ih prilikom uključivanja u određene udruge i stranke motiviraju *druženje, prijateljstva i upoznavanje novih ljudi*.

Iz perspektive osnovnih psiholoških potreba možemo objasniti i demotivirajuće faktore koje sudionici navode. Naime, kako pokušaj njihova zadovoljenja služi kao pokretač političke participacije, tako i neuspjeh u zadovoljavanju potreba kao i vjerovanje da se one tim ponašanjima ne mogu zadovoljiti, djeluju demotivirajuće. Prema Reevu (2010) uvijek kada određena aktivnost uključuje naše psihološke potrebe mi osjećamo interes. Budući da se u našem istraživanju nezainteresiranost pojavila kao važna odrednica nesudjelovanja u društvenom i političkom angažmanu možemo pretpostaviti kako sudionici koji nisu zainteresirani ne vjeruju da bi takve aktivnosti uključivale njihove potrebe ili pak zadovoljenje tih potreba nalaze u drugim aspektima života. Konkretno, sudionike demotivira neznanje, negativna percepcija politike i političara kao i doživljaj neuspjeha u ostvarivanju promjena što nam ukazuje na to da primarno ne vide mogućnost zadovoljenja potreba za (samo)poštovanjem, odnosno potrebe za kompetencijom. Pretpostavka da bavljenje politikom ne bi dovelo do osjećaja postignuća kao i poštovanja od strane okoline uz poseban naglasak na već doživljena negativna iskustva za osobnu dobrobit, odnosno nezadovoljenja potreba, čini sudionike nemotiviranima. Tako motivaciju sudionika, odnosno njihov angažman, možemo objasniti subjektivnim percepcijama mogućnosti zadovoljenja potreba društveno-političkim angažmanom.

Emocionalna motivacija političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

Specifična vrsta motiva na koju je ovim istraživanjem stavljen poseban naglasak jesu emocije. Prema Tomkinsu (1970) emocionalna reakcija na određeni podražaj ili potrebu ono je što primarno osigurava motivaciju za djelovanje (Reeve, 2010). Teorijske postavke od kojih smo polazili jesu postavke Jeffreya Graya (2000) o tri hipotetska biološka sustava u mozgu koji su osnova regulacije emocija i motivacije (Smits, Kuppens, 2005). Bihevioralni aktivacijski sustav osjetljiv je na znakove nagrade i izbjegavanja kazne te njegova aktivacija utječe na pojedinca tako da ga motivira prema aktivnom djelovanju ka ostvarivanju ciljeva. BAS je u osnovi regulacije emocija ugodnog afekta, prvenstveno kada su u pitanju radost i entuzijazam (Carver, White, 1994). Emocija entuzijazma, u skladu s tim postavkama kao i dosadašnjim nalazima, u našem se istraživanju pokazala

kao važan motiv političke participacije. Ona olakšava spremnost sudionika na uključivanje u društvene aktivnosti i aktivnu usmjerenost prema ostvarivanju vlastitih ciljeva - postizanju određene društvene promjene. Gray smatra BAS sustav regulatorom za sve emocije ugodnog afekta što nam objašnjava i pojavljivanje emocija poput nade, optimizma i ljubavi kao motiva za uključivanjem u društveno politička ponašanja (Carver, White, 1994).

Naše istraživanje ukazalo je kako je ipak najčešća emocija koja se pojavljuje kao motivator emocija ljutnje koja se javlja i u formi snažnijeg intenziteta poput bijesa i srdžbe. To je u skladu sa svim dosadašnjim istraživanjima političkog ponašanja koja upravo ističu ljutnju kao primarnog mobilizatora ponašanja usmjerenog ka društvenim i političkim promjenama. Mnogi istraživači ljutnju povezuju s oba biološka sustava. S obzirom na svoj afekt povezana je s neugodnim emocijama koje regulira BIS sustav, ali prema motivacijskoj komponenti potiče ponašanja usmjerena na približavanje zbog čega ju dovode u vezu s BAS sustavom (Smits, Kuppens, 2005). Gray pak definira i sustav borbe i bijega (FFS) u kojem kao dio sustava borbe navodi emociju bijesa (Križanić i sur., 2015). Stoga, možemo zaključiti kako bi emocije ljutnje, srdžbe ili bijesa u prisutnosti averzivnih podražaja trebale stimulirati ponašanja borbe. Bit ljutnje i jest u procjeni da situacija nije onakva kakva bi trebala biti i da postoje određene neopravdane prepreke i smetnje (Reeve, 2010). To je u skladu s navodima sudionika u kojima izražavaju svoju ljutnju prema trenutnoj društveno-političkoj situaciji u državi te iskazuju kako ih to stimulira prema pokušaju da aktivno promijene situaciju.

BIS sustav povezan je s inhibicijom ponašanja usmjerenog prema cilju, a regulira emocije anksioznosti, frustracije i tuge koja je po svojoj prirodi zapravo suprotnost emocije radosti (Carver, White, 1994). Ove emocije stoga bi trebale dovoditi do ponašanja izbjegavanja i povlačenja što se u našem istraživanju nije pokazalo takvim. Emocija anksioznosti, tjeskobe ili uznemirenosti nije se pojavljivala dok se emocije frustracije i tuge pojavljuju, ali kao motivatori. Prema Becku (2003) stanje frustracije javlja se zbog uskraćivanja očekivane nagrade i Gray u svojoj teoriji pretpostavlja da stanje frustracije dovodi do emocije anksioznosti koja inhibira trenutno ponašanje. Međutim, drugi teoretičari poput Amsela pretpostavljaju kako frustracija ima svojstva averzivnog nagona te kao takva energizira ponašanje te je prema svome afektivnom obilježju bliskija emociji ljutnje i srdžbe (Beck, 2003). U kontekstu ponašanja političke

participacije u RH, mogli bismo reći kako sudionici doživljavaju frustraciju jer osjećaju da im je uskraćeno ono što im je putem politike i vladajućih obećano dati, što djeluje kao energizator uključivanja kako bi u konačnici postigli promjenu i došli do nagrade ili ispravili ono što doživljavaju kao nepravdu.

Objašnjenje tuge kao motivatora pak možemo objasniti razlikovanjem emocije tuge i bespomoćnosti (Reeve, 2010). Tuga, jer je izrazito averzivan osjećaj, motivira pojedinca na ono ponašanje koje je potrebno da se ublaže okolnosti koje je izazivaju dok je bespomoćnost ta koja ima obilježje letargičnosti te tako vodi u povlačenje (Reeve, 2010). Time možemo objasniti naše nalaze gdje se tuga pojavljuje kao motivator, dok se upravo emocija bespomoćnosti i beznađa pojavljuje kao primarna emocija koja djeluje na pojedinca tako da se povlači. Sudionici izražavaju tugu trenutnim stanjem koje ih motivira na pokušaj donošenja promjena, dok ih emocija bespomoćnosti vodi u ponašanje povlačenja i neuključivanja u bilo kakva ponašanja političke participacije. Budući da je emocija bespomoćnosti izravno povezana s *vjerovanjem* kako pojedinac ne može ništa učiniti da bi promijenio situaciju, mogli bismo pretpostaviti kako tuga iako je averzivna ne isključuje osjećaj osobne kontrole i vjeru kako je situaciju moguće promijeniti. Vjera u promjene je, štoviše, vrlo često navedena kao osjećaj koji sudionike potiče na uključivanje. Mogli bismo tako pretpostaviti da tuga i frustracija ne isključuju *vjeru* u mogućnost promjene kao medijator pri uključivanju u društveno - politički angažman, no to je pitanje koje bi trebalo dalje istražiti.

Konačno, emocija straha koja se smatra dijelom sustava borbe ili bijega daje nekonzistentne nalaze kao i u dosadašnjim istraživanjima jer se pojavljuje i kao motivirajući i kao demotivirajući faktor. Teorija osjetljivosti na potkrepljenje postulira kako strah motivira ponašanja bijega putem aktiviranja sustava borbe ili bijega u situacijama suočavanja s određenom prijetnjom (Križanić i sur., 2015). Javlja se kada osoba percipira ugroženost nekom prijetnjom ili opasnošću te motivira ponašanje udaljavanja ili povlačenja od objekta prijetnje (Reeve, 2010). U slučajevima gdje sudionici prijetnjom percipiraju sudjelovanje u politici - navodima kako se boje da će *loše završiti* - strah motivira ponašanje bijega od takve prijetnje i dovodi do povlačenja od nesudjelovanja u političkom angažmanu. S druge strane, kada sudionici navode strah za osobnu dobrobit od trenutne društveno političke situacije u zemlji, tada bijeg od objekta prijetnje može uključivati pokušaje donošenja društveno-političke promjene u državi.

Iako se smatra da strah smanjuje osjećaj osobne kontrole, ovakvi rezultati ukazuju da bi i u slučaju straha kao i ostalih emocija koje daju nekonzistentne nalaze bilo važno istražiti doživljaj osobne kontrole odnosno *osjećaj vjere u promjene* kao medijatora prilikom konačne odluke o uključivanju u različite oblike političke participacije.

Iako smo u našem istraživačkom problemu polazili od osnovnih emocija kao primarnih motiva, sudionici su također u velikoj mjeri navodili i sekundarne, specifične emocije. Budući da nismo krenuli ni iz kakve teorijske perspektive i hipoteza kojim bi potvrđivali njihov utjecaj na ponašanje, ovdje ćemo samo opisati i na temelju dosadašnjih saznanja pokušati objasniti njihovu moguću povezanost s ponašanjima uključenima u političku participaciju mladih. Najčešće emocije ugodnog afekta koje se pritom javljaju jesu nada i ljubav. Prema Snyderu (1994) upravo kada ljudi imaju motivaciju za aktivnim dolaženjem do cilja i kada znaju kako će te ciljeve ostvariti, oni doživljavaju nadu (Reeve, 2010). Nada uključuje uvjerenje u vlastitu sposobnost postizanja cilja i stoga je usko povezana s vjerom u promjene koju sudionici često navode kao glavni motiv društveno-političkog angažmana. Nadalje, Milivojević (2010) ljubav definira kao „ugodan osjećaj koji subjekt osjeća prema objektu koji doživljava izuzetno vrijednim i smatra sastavnim dijelom svog intimnog svijeta.“ Sudionici kao objekte ljubavi navode obitelj, domovinu i čovjeka kao biće. Osjećaj ljubavi odražavaju ona ponašanja koja se mogu protumačiti kao subjektova vezanost za objekt pa tako nastojanjem da kroz političku participaciju pridonesu dobrobiti čovjeka, obitelji i domovine sudionici uspostavljaju i održavaju psihološku vezanost za objekt.

Od emocija neugodnog afekta najviše se ističe inat, odnosno prkos. Prkos se javlja kada osoba procjenjuje da netko drugi ima neopravdano mišljenje ili ponašanje prema njemu i motivira ona ponašanja kojima će to osporiti. On služi traženju pravednog tretmana i povrat osjećaja vlastite vrijednosti od strane autoriteta (Milivojević, 2010). U kontekstu političke participacije možemo to objasniti tako da sudionici suprotstavljanjem trenutnim osobama na vlasti žele ispraviti ono što smatraju nepravednim tretmanom te se time zauzeti za sebe.

Emocija neutralnog afekta koja se vrlo često javlja u navodima sudionika jest *osjećaj odgovornosti i dužnosti*. Prema Milivojević (2010) pojam dužnosti nadređen je pojmu odgovornosti, odnosno osoba koja preuzme neku dužnost postaje odgovorna za njezino obavljanje i posljedice. Ako se ta dužnost ne obavi osoba osjeća krivnju, odnosno ako se

obavi osoba osjeća zaslugu. Time možemo objasniti često spominjanu izjavu sudionika kako *ako obavimo svoju dužnost barem se možemo legitimno žaliti iduće 4 godine*. Sudionici smatraju kako se nema pravo žaliti onaj koji ne obavlja svoju dužnost jer on onda snosi dio krivice za takvo stanje koji oni ispunjavanjem svoje dužnosti žele izbjeći. Također, osjećaj odgovornosti usko je povezan za potrebom za autonomijom i osobnom kontrolom u pridonošenju društveno-političkim promjenama.

Sekundarne emocije koje pokazuju nekonzistentne veze u smjeru motivacije jesu prijezir i gađenje. Prijezir je emocija koju osoba osjeća prema onome koga smatra nedovoljno vrijednim i dosadašnja saznanja i ukazuju da se on manifestira različitim bihevioralnim obrascima (Milivojević, 2010). Primjerice, kada osoba nekoga prezire može reagirati tako da ignorira ili odbacuje drugoga povlačenjem što objašnjava zašto neki sudionici jednostavno ne žele imati *veze s politikom dok su ovakvi na vlasti*. S druge pak strane, prijezir se može izraziti i tako da se drugoga želi poniziti aktivnim verbalnim i neverbalnim ponižavanjem, što može proširiti razumijevanje zašto bi se netko uključio u društveno-politički angažman ponukan prijezirom koji osjeća prema neistomišljenicima i/ili trenutnim vladajućima. Konačno, emocija gađenja odnosi se na procjenu da bi nekakva štetna tvar mogla ući u organizam i kao takva prvenstveno se odnosi na predmete. Štoviše, Milivojević (2010) navodi kako su gađenje i prijezir ekvivalenti prema afektu i da ih razlikuje samo objekt emocije (predmet ili osoba). Stoga, jasno je i zašto se emocija gađenja pojavljuje kao istovremeni motivator, ali i demotivirajući faktor.

Prednosti i nedostaci istraživanja i smjernice za buduća istraživanja

Budući da se radi o vrlo rijetko istraživanoj temi, posebice u Republici Hrvatskoj, istraživanje je eksplorativne naravi te je kvalitativna metodologija omogućila opisivanje i stjecanje razumijevanja o utjecaju mogućih motiva na političku participaciju mladih. Također, kvalitativno istraživanje usmjereno je na dublje razumijevanje iskustava pojedinaca što je posebno značajno u slučaju emocija kao doživljaja izrazito subjektivne naravi zbog čega ih je teže zahvatiti kvantitativnim metodama. No, kvalitativna istraživanja imaju i neke nedostatke (Milas, 2005). Nedostaci se prvenstveno odnose na nemogućnost zaključivanja o uzročno-posljedičnim vezama, konkretno, o emocijama kao uzrocima uključivanja u društveno - politički angažman. Nadalje, radi se o malom, a i

nereprezentativnom uzorku, zbog čega je onemogućeno uopćavanje nalaza na populaciju mladih u Republici Hrvatskoj. Sudionici istraživanja većinom su dio visokoobrazovane mladeži u Republici Hrvatskoj, a važno je naglasiti i kako su se sudionici svojevrijem prijavili na konferenciju društveno-političke tematike te se samim time od sveobuhvatne populacije mladih vjerojatno razlikuju u stupnju motivacije i interesa za vlastite i društvene potrebe i pitanja.

Isto tako važno je ne zanemariti mogući utjecaj moderatora fokus grupe koji je svojom vlastitom perspektivom mogao utjecati na dobivene podatke. Moderator je taj koji u svakom trenutku treba voditi računa o tome na koji način postavlja pitanja te pokazuje li svojim verbalnim ili neverbalnim gestama (ne)odobranje izrečenih tvrdnji (Dawidowsky, 2004). Budući da je u našem istraživanju sudjelovalo šest različitih moderatora, ne smijemo isključiti mogućnost neujednačenog moderiranja različitih grupa. Konačno, tijekom analize podataka primijećeno je da neke grupe pokazuju homogenije odgovore od drugih, što nam ukazuje na mogući utjecaj sudionika jednih na druge. Za buduća bi istraživanja bilo dobro kada bi se kvantitativnom metodologijom mogle provjeriti teorije i hipoteze koje bi nam dale jasne zaključke o tome na koji način određene emocije djeluju kao motivi specifičnih ponašanja političke participacije.

Zaključak

Ovim se istraživanjem pokušalo dobiti dublje razumijevanje vrste i stupnja uključenosti mladih u različite oblike političke participacije kao i određenih potreba i emocija kao motiva u njihovoj podlozi. Rezultati ukazuju na nizak stupanj uključenosti sudionika u institucionalnu odnosno visok stupanj uključenosti u izvaninstitucionalnu političku participaciju. Osnovne motive možemo objasniti pokušajima zadovoljavanja psiholoških potreba ponajviše motivima rasta Maslowljeve (1982) *teorije hijerarhija potreba*. Kada su u pitanju emocije, rezultati djelomično potvrđuju Grayevu (2000) *teoriju osjetljivosti na potkrepljenja*. Emocije uključene u BAS sustav, kao i ljutnja kao dio FFS sustava zaista su se pokazale važnim motivatorima. Emocija straha, koja je također dio FFS sustava, pak pokazuje nekonzistentne obrasce djelovanja. No, emocije uključene u BIS sustav, specifičnije frustracija i tuga, nisu prema očekivanjima uključene u ponašanja povlačenja već i one djeluju kao motivatori.

Literatura

- Beck, R.,C. (2005). *Motivacija: teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Berenbaum, H., Fujita, F., & Pfenning, J. (1995). Consistency, specificity, and correlates of negative emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 342-352. <http://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.68.2.342>.
- Carver, C. i White, T. (1994). Behavioural inhibition, behavioural activation, and affective responses to impending reward and punishment: The BIS/BAS Scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(2), 319-333. doi: 10.1037/0022-3514.67.2.319.
- Cottam M., Dietz-Uhler B., Mastors E.M. i Preston T. (2010). *Uvod u političku psihologiju*. Zagreb: MATE d.o.o.
- Dawidowsky, D. (2004). *Ispitivanje valjanosti metode fokus grupe usporedbom s rezultatima na upitniku*. Neobjavljeni diplomski rad. Istraživanje Potrebe i problemi mladih u Hrvatskoj. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Erceg, F. (2017). *Utjecaj marketinških aktivnosti na političku participaciju mladih u Splitsko – dalmatinskoj županiji*. Neobjavljeni diplomski rad. Split: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Fulgosi, A. (1997). *Psihologija ličnosti: teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gray, J.A. i McNaughton, N. (2000). *The neuropsychology of anxiety: An enquiry into the functions of the septo-hippocampal system*. Oxford: Oxford University Press.
- Hooghe, M. i Marien, S. (2013). A Comparative Analysis of the Relation Between Political Trust and Forms of Political Participation in Europe. *European Societies*, 15 (1), 131-152. doi: 1080/14616696.2012.692807.
- Ilišin, V. (2003). Politička participacija mladih i politika prema mladima: Hrvatska u europskom kontekstu. *Politička misao*, 40(3), 37-57.
- Ilišin V. i Spajić-Vrkaš, V. (2017). *Generacija osujećenih: Mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja. Biblioteka: znanost i društvo.
- Križanić, V., Greblo Z. i Knezović, Z. (2015). Mjere osjetljivosti bihevioralnoga inhibicijskog i aktivacijskoga sustava kao prediktori dimenzija petofaktorskoga modela ličnosti. *Psihologijske teme*, 24 (2), 305-324.
- Kovačić, M. i Vrbat, I. (2014). „Znam da ništa ne znam“: politička kompetencija i politička participacija među mladima u Zagrebu. *Suvremene Teme*, 7(1), 56-76.
- Marcus G.E. i Mackuen M.B. (1993). Anxiety, Enthusiasm and the Vote: The Emotional Underpinnings of Learning and Involvement During Presidential Campaigns. *The American Political Science Review*, 87 (3), 672-685. doi: 10.2307/2938743.

- Maslow, A.H. (1982). *Motivacija i ličnost*. Beograd: Nolit
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Milivojević, Z. (2010). *Emocije: psihoterapija i razumijevanje emocija*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Petz, B. (2010). *Uvod u psihologiju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Searles K. i Ridout, T.N. (2017). *The Use and Consequences of Emotions in Politics*. Emotion Researcher, ISRE's Sourcebook for Research on Emotion and Affect. <http://emotionresearcher.com/the-use-and-consequences-of-emotions-in-politics/>.
- Smits, D.J.M. i Kuppens, P. (2005). The relations between anger, coping with anger, and aggression, and the BIS/BAS system. *Personality and Individual Differences* 39, 783-793. doi: 10.1016/j.paid.2005.02.023.
- Solhaug, T. (2006). Knowledge and Self-efficacy as Predictors of Political Participation and Civic Attitudes: with relevance for educational practice. *Policy Futures in Education*, 48(3). doi: 10.2304/pfie.2006.4.3.265.
- SSMH (2017). *SuProtivA, Suradnjom protiv Apatije*. Svjetski savez mladih Hrvatska, Erasmus Plus, Agencija za mobilnost. <<https://www.facebook.com/suprotiva/?fref=ts>> Pristupljeno: 27. prosinca 2017.
- Tarabić, B.N. (2015). *Društveno politička uključenost mladih*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Hrvatskih Studija u Zagrebu.
- UNDP (2013). *Youth, political participation and decision making*. United Nations Youth. <<http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-political-participation.pdf>> Pristupljeno: 20. lipnja 2017.
- Valentino N.A., Brader, T., Groenendyk E.W., Gregorowicz, K. i Hutchings V.L. (2011). Election Night's Alright for Fighting: The Role of Emotions in Political Participation. *The Journal of Politics*, 73(1), 156-170. doi: 10.1017/S0022381610000939
- Weber, C. (2012). Emotions, Campaigns and Political Participation. *Political Research Quarterly*, 66(2), 414-428. doi: 10.1177/1065912912449697.

Prilog 1

Pitanja za fokus grupu

POLITIČKA PARTICIPACIJA

1. U koje oblike političke participacije se uključujete?
2. Što Vas motivira na političku participaciju?
  - 2.1. Što Vas demotivira?
  - 2.2. Što smatrate da demotivira one koji ne sudjeluju ni u kakvom obliku političke participacije?
3. Koji Vas osjećaji motiviraju na političku participaciju?
  - 3.1. Postoje li neki ugodni osjećaji koji Vas motiviraju?
  - 3.2. Postoje li neki neugodni osjećaji koji Vas motiviraju?
  - 3.3. Koji osjećaji Vas demotiviraju na političku participaciju?

Prilog 2

Tablica 3

Prikaz kategorija motiva političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

DONOŠENJE DRUŠTVENE PROMJENE	TEMELJNA KATEGORIJA MOTIVA	POTKATEGORIJE MOTIVA		
	<i>Vlastiti doprinos društvu</i>	izgradnja i razvoj društva	pomažanje drugima	podizanje kvalitete života
	<i>Osobna korist</i>	vlastiti interesi	želja za novim znanjem	želja za novim iskustvima i napredovanjem
	<i>Doživljaj autonomije i osobne kontrole</i>	preuzimanje odgovornosti	doživljaj uključenosti u proces donošenja odluka	doživljaj samodjelotvornosti
	<i>Doživljaj uspjeha i postignuća</i>	osobno postignuće	uspjeh u određenoj akciji i pokretu	
	<i>Povezivanje s ljudima</i>	upoznavanje, druženje	doživljaj zajedništva i pripadništva	osjećaj dijeljenja problema i teškoća
	<i>Osobni rast i razvoj</i>	izražavanje moralnih vrijednosti	razvoj ličnosti	iskorištavanje vlastitih potencijala

Prilog 3

Tablica 4

Prikaz emocija kategoriziranih prema teoriji osjetljivosti na potkrepljenja (1978) kao motiva političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

BAS SUSTAV	FFS SUSTAV	BIS SUSTAV
Radost sreća entuzijazam vedrina	Ljutnja Strah bijes srdžba gnjev	Tuga Frustracija

Tablica 5

Prikaz sekundarnih emocija kao motiva političke participacije mladih u Republici Hrvatskoj

Ugodne	Neugodne	Neutralne
Vjera u promjene Nada Ljubav Zahvalnost Osjećaj zajedništva Osjećaj postignuća Ponos Osjećaj korisnosti Optimizam	Inat, prkos, revolt Prijezir Gađenje Nevjerica Razočarenje Nezadovoljstvo	Osjećaj dužnosti Osjećaj odgovornosti